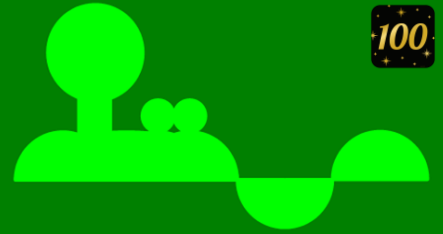

Nieuwsbrief

100

Landschapsbeheer Oss | December 2024 | Jaargang 26 | Nummer 100
Redactie | Tolstraat 3, 5342 NH Oss | redactie@landschapsbeheer-oss.nl

Contact

Landschapsbeheer Oss

Tolstraat 3
5342 NH Oss
I www.landschapsbeheer-oss.nl
E info@landschapsbeheer-oss.nl

Voorzitter

Harry Peters
T 06-53130585
E voorzitter@landschapsbeheer-oss.nl

Secretaris

Leo de Hoogt
T 06-52607320
E secretariaat@landschapsbeheer-oss.nl

Penningmeester

Jan Ploegmakers
T 0412-641500
E penningmeester@landschapsbeheer-oss.nl

P&R

Vacant

Redactie & Website

Richard Ceelen
T 06-54218521
E redactie@landschapsbeheer-oss.nl

Juridisch Adviseur

Maarten Furnée
T 0412-454204
E juridischadviseur@landschapsbeheer-oss.nl

Werkplaats Natuur, Landschap & Cultuurhistorie

Henk Smouter (Projectcoördinator)
T 06-54288252
E hs@werkplaatsnlc.nl

Coördinator Beheer

Tonnie van Hooff (Projectcoördinator)
T 06-37456820
E tvh@werkplaatsnlc.nl

Landerij VanTosse

E secretariaat@landschapsbeheer-oss.nl

Administratie

Henk van den Oever
T 0412-633443/06-22331836
E administratie@landschapsbeheer-oss.nl

De Stichting Landschapsbeheer Oss is gevestigd te Oss en ingeschreven bij KvK Oost-Brabant onder nummer 17105068 Rabobank Oss, NL94 RABO 0170 4198 94

Inhoudsopgave

Beste lezer	2
Bosaanplant Fase 2 Oss-Zuid	3
Verslag Groep Kessel	4
Landelijke Natuurwerkdag in Lithoijen	5
Natuurwerkdag in Lithoijen gezellig en geslaagd	6
Groen-Blauwe Handdruk voor Landschapsbeheer Oss	6
Struikroven	7
Uitnodiging werkdagen	8
Liberation Route	9
Workshop 'Maak je brood'	9
Warrig vogelnest	10
Groene Bondgenoten	10
Klepelen, kan dat ecologisch?	11
Egelhuis plaatsen in uw tuin	12
Sluiting onze huisbloemist "Bloemerie 88"	12
De Groenendijk (vervolg)	13
Werkgroep Landschapsbeheer	19

Colofon

Nieuwsbrief Landschapsbeheer Oss

December 2024, jaargang 26, nummer 100, oplage 600.

Redactie

Richard Ceelen, Jan Oomen, René van Dorst, Henk Buijks
Email: redactie@landschapsbeheer-oss.nl
Redactieadres: Tolstraat, 5342 NH Oss
Druk: Kluytmans Drukwinkel bv Oss

Kopij

De sluitingstermijn voor kopij voor de volgende nieuwsbrief is 1 maart 2025.

Foto's voorpagina

Knotwilgen knotten bij De Rijt Ravenstein
(foto's: Anne-Marie Bollen)

Dankzij uw inzet en medewerking is het afgelopen jaar wederom succesvol verlopen.

Wij hopen dat wij ook in de toekomst onze relatie mogen voortzetten.

**Fijne feestdagen en
een goed, gezond
en voorspoedig 2025!**

Op zaterdag 4 januari houden wij een Nieuwjaarsborrel op onze Landschapswerf.

**U bent van harte welkom van 14:00 tot 17:00 uur
Tolstraat 3 te Oss.**

Beste lezer,

Wat een eer en trots gevoel! Naast continu mondelinge complimenten ontving Landschapsbeheer Oss twee mooie en motiverende prijzen in een maand tijd.

De groen-blauwe handdruk, die Landschapsbeheer in november kreeg van Waterschap Aa en Maas voor haar organisatie en uitvoering, is een geweldige opsteker. Meteen na de prijsuitreiking zijn nieuwe werkzaamheden voor het waterschap door Landschapsbeheer in het vat gestopt.

De Gouden Kabouter werd ons door het Bos van Oss op 6 december toegekend voor onze intensieve en goede samenwerking. Ook deze prijs motiveert en moedigt ons aan om te blijven zoeken en werken voor en naar deze voor de toekomst zo belangrijke natuurwerken. Wat een prachtig initiatief en zo mooi dat wij daaraan mee mogen werken. Trots zijn wij ook op de nu al jaren goede samenwerking met Provincie, Natuurmonumenten, Brabantslandschap en anderen.

De prachtige wandel- en fietsroutes binnen de gemeente Oss worden onderhouden door Landschapsbeheer en onze opdrachtgevers zijn daar al jaren heel blij mee.

De contacten met andere natuurorganisaties staan op een steeds hoger pijl. Met name de nauwere samenwerking met IVN is voor beide partijen een versterking.

200 vrijwilligers worden alomtorens genoemd en geprezen voor de wijze waarop zij percelen beheren, de Landerij Van-Tosse verzorgen, het herinneringsbos vorm geven, het voedselbos in alle rust tot zijn juiste vorm laten komen, bomen knotten, cranberry's en hop laten groeien en oogsten, het er met elkaar over hebben, bewegen...

Kortom meer dan voldoende om vol vertrouwen naar 2025 te kijken.

Het vijfjarenplan 2024-2028 is gemaakt in 2023, net voordat de nieuwe omgevingswetten in leven kwamen en net voordat onze beheersovereenkomst met de gemeente op het einde liep. Het plan blijft de leidraad en beschrijft duidelijk onze werkwijze en doelstellingen.

Ja, er zijn ook uitdagingen en kansen, nog steeds is Landschapsbeheer in overleg met de gemeente over een nieuw vierjarig contract. Wij zijn er nog niet uit, maar houden wel vertrouwen op een goede afloop.

In de basis zit de kracht bij de vrijwilligers en de goodwill die op vele plaatsen is opgebouwd. Dank jullie wel! Trots als ik kijk naar de inzet van allen, wens ik u allen hele fijne feestdagen en een goed 2025.

Harry Peters,
Voorzitter

Uitreiking de Gouden Kabouter. Van links naar rechts: Henk Smouter, Harry Peters, wethouder Dolf Warris en Rene van As (foto: Tonnie van Hooff)

Wethouder Dolf Warris samen met oud-wethouder Jules Iding (foto's: Tonnie van Hooff)

Bosaanplant Fase 2 Oss-Zuid

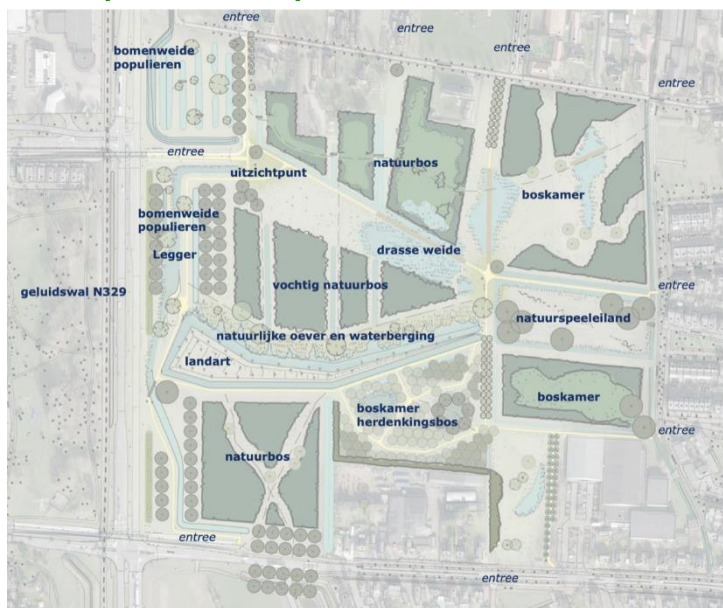
De komende wintermaanden staan in het teken van het vervolg op de, begin dit jaar gestarte, realisatie van het Bos van Oss. In de winter van 23/24 is ca 3 ha aangeplant in de Spaanderstraatse akkers in Berghem en op enkele percelen rond de Cereslaan in Oss.

In december dit jaar wordt (is) gestart met aanplant in Oss-Zuid. Hoogstwaarschijnlijk is de aanplant al geheel of ten dele uitgevoerd bij het verschijnen van deze nieuwsbrief, de plantdagen waren gepland op 7, 8 en 13 december.

Op het programma stonden twee percelen aan de Waterlaan (aansluitend aan de Geffense Bosjes) en een perceel aan de Doorneindstraat (nabij industrieterrein Vorstengrafdonk). Alle drie percelen (totale aanplant ca 4,7 ha) waren voormalige akkers die gepacht werden door de Landerij VanTosse, maar die vanwege de ligging geschikt zijn bevonden voor uitbreiding van het bestaande bosareaal.

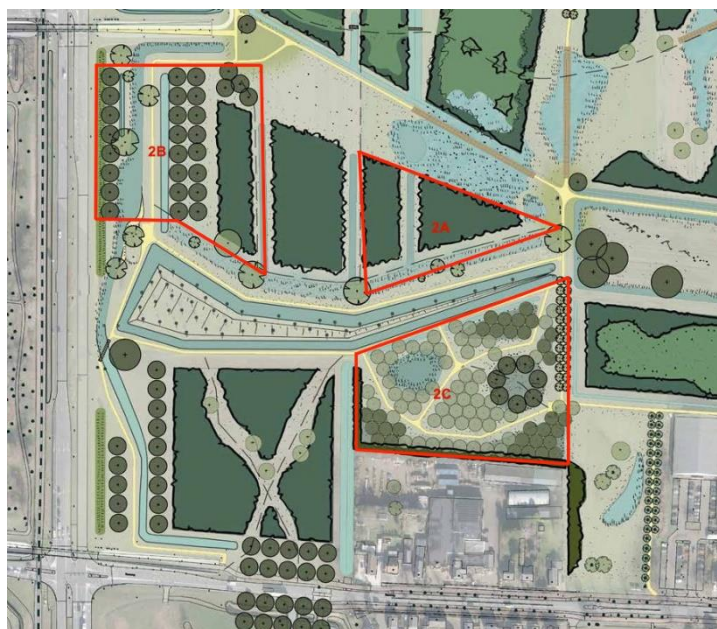
In de periode januari-maart vervolgen we met de verdere invulling van de Spaanderstraatse akkers (ca 3 ha) en een voormalig landbouwperceel aan de Tildertstraat (ca 3 ha). Afhankelijk van grondverwerving in met name de Spaanderstraatse akkers wordt de aanplant van bos in het najaar van 2025 vervolgd.

Bosaanplant Fase 2 Spaanderstraatse akkers

Wensbeeld Spaanderstraatse akkers

Voor het gehele gebied Spaanderstraatse akkers in Berghem is door Kruit-Kok Landschapsarchitecten in opdracht van de gemeente Oss een totaal planontwerp gemaakt. Het ontwerp omvat een toekomstig wensbeeld (zie figuur). Dat wil zeggen dat momenteel niet alle ingetekende percelen beschikbaar zijn om het eindbeeld te realiseren, omdat ze nog in particulier bezit zijn en in gebruik zijn als agrarische grond (rechts grenzend aan bebouwing, linksonder). De indeling van de hoofdgroenstructuren is mede ingegeven door de bestaande infrastructuur van paden en waterlopen. Delen van het gebied zijn een deel van het jaar nat tot matig nat (lichtblauw op de schets) waar de groenstructuur op is aangepast, hetzij als moerasbos (met bomen als wilg, els en populier) of als vochtig bloemrijk grasland. Een gedeelte van het gebied wordt ingericht als herinneringsbos (midden-onder).

Aanplant 2025 Berghem

De rood omkaderde delen worden in de winter van 2024/2025 beplant als tweede fase initiatief Bos van Oss. De bosaanplant bestaat uit twee delen.

2A. Dit bosdeel is gelegen op een nat deel van het gebied. In natte periodes staat hier permanent water. In drogere periodes is er geen oppervlaktewater aanwezig.

Het bos wordt aangeplant met verschillende soorten wilg (80%) aangevuld met els en fladderiep, hazelaar, meidoorn, sleedoorn, vlier en veldesdoorn.

2B. In de west-zone van het plangebied wordt een deel natuurbos aangeplant, aangevuld met een populierenweide en enkele solitaire bomen. Dit is een droger deel van het plangebied, met soorten die gevoelig zijn voor natte omstandigheden.

2C. Dit deelgebied omvat het herinneringsbos. Gestart wordt met het grondwerk, de aanleg van een padenstructuur en een poel. Vervolgens wordt het gebied ingezaaid met een bloemrijk grasmengsel, zodat het gedurende de zomerperiode kan stabiliseren. Het planten van de herinneringsbomen start vanaf november 2025.

Henk Smouter

NB: ik heb de gemeente toestemming gevraagd voor publicatieschetsen. Mogelijk staat er nog een embargo op. Ik heb gevraagd dit z.s.m. duidelijk te maken.

Inheems of autochtoon?

Voor de aankoop van het plantmateriaal voor het Bos van Oss is het uitgangspunt om zoveel mogelijk gebruik te maken van autochtoon plantmateriaal, d.w.z. van soorten die sinds de laatste ijstijd van nature al eeuwenlang groeien in een gebied zonder menselijke tussenkomst. Autochtone bomen zijn eigenlijk nakomelingen van de inheemse bomen. Zij hebben zich generaties lang genetisch aangepast aan de omstandigheden van een gebied en zichzelf in grote mate weten te handhaven.

Neem bijvoorbeeld de zomereik. Die heeft zich na de laatste ijstijd spontaan over Europa verspreid. Maar sindsdien heeft hij zich in de verschillende gebieden anders ontwikkeld. Zo is er nu een Zuid-Europese tak, een Noord-Europese tak en een Balkan-tak. Al deze eiken zijn dus inheems, maar niet allemaal autochtoon. De inheems-autochtone zomereik heeft zich optimaal aangepast aan juist ons klimaat. De Amerikaanse eik daarentegen is niet inheems en dus ook niet autochtoon.

Sterker bos

In 2001 was nog slechts vijf procent van de bomen in de Nederlandse bossen autochtoon. Dat is inmiddels toegenomen tot zeven procent. Decennialang zijn er voor de bosaanplant zaden van inheemse soorten uit andere Europese landen aangevoerd, dat is vaak een stuk goedkoper. Daarnaast dateert de aandacht voor inheemse, autochtone bomen en struiken pas vanaf de jaren negentig. Inmiddels weten we dat de biodiversiteit rondom autochtone bomen vele malen groter is. Autochtone bomen hebben veel meer interactie met hun omgeving; er leven bijvoorbeeld veel meer insecten op en rondom. Daarnaast zijn autochtone bomen ook beter bestand tegen ziekten en zijn ze soms meer klimaatbestendig. Ze maken het bos ook sterker. Bij de afdeling zaad en plantsoen van Staatsbosbeheer is de genenbank ondergebracht. Deze levende genenbank is in 2006 opgericht om ervoor te zorgen dat autochtone bomen en struiken niet helemaal verdwijnen én om met het zaad dat daaruit geogst wordt voor meer autochtone bomen in de bossen te zorgen.

Voor de aanplant van het Bos van Oss is gekozen voor zoveel mogelijk autochtoon materiaal of materiaal met een erkende herkomst. Deze bomen staan alle op de Nederlandse rassenlijst voor bomen.

In november is al een groot deel van het benodigde materiaal aangevoerd en tijdelijk opgekuild op de Tuinderij Van-Tosse, in afwachting van de uiteindelijke bestemming. Dat dit veel werkhandelingen vereist is duidelijk: planten aanvoeren, overladen, opkuilen in van tevoren gegraven grip-pen, weer opgraven en opbossen, vervoer naar plantlocatie, (op de juiste wijze) planten etc. Gelukkig hebben we in Wim van Lokven een onmisbare vrijwilliger. Zijn achtergrond in de boomkwekerij zorgt ervoor dat de juiste soort op de juiste plaats komt te staan (voor de meesten van ons is een struik met blad eraan al moeilijk te herkennen, laat staan als het blad er ook nog eens af is) en dat de planten ook nog eens op de juiste wijze worden geplant zodat ze ook nog eens in leven blijven. Gelukkig raken onze tuinvrijwilligers niet ontmoedigd door de aanwezige kennis (en werktempo) van Wim en wordt er met groot plezier gewerkt bij alle genoemde handelingen. Of ze doen in ieder geval alsof, getuige de vrolijke foto's.

Henk Smouter

Bron: Staatsbosbeheer

Foto: Henk Smouter

Verslag Groep Kessel

Na de vakantieperiode en het broedseizoen hebben we als actieve club het programma weer opgestart. Op grond van het beheerplan voeren we als groep Kessel verschillende werkzaamheden uit waarbij structuurvariatie van het landschap en vegetatie hoog in het vaandel staan.

Veel projecten

Zo hebben we ons vooral ook beziggehouden met de rasters om de Schotse hooglanders binnen het terrein van de Kesselse Waard te houden. Maar ook zijn we bezig geweest met het in toom houden van de ongebreidelde groei van de bramen. Zijn er weer wilgen geknot en hebben we onderhoud gepleegd aan de recreatieve voorzieningen. Zoals het begaanbaar houden van de wandelpaden waar de bramen overheen groeiden. Gevaarlijk dood hout dat over de paden hing, is verwijderd. En zoals altijd is het snoeiafval/hout keurig door Koornbeemd/van Erp opgehaald en afgevoerd. Het mooie van dit gebied, van ruim 16 ha, is dat er een combinatie is van begrazing met Schotse hooglanders, de visclubjes, de recreanten, de wandelaars (landelijke wandelroute/liberationroute) en, niet in de laatste plaats, de direct omwonenden die genieten van het uitzicht op het water van de Lithse Ham en van het contrastrijke gebied met veel flora en fauna. Een unieke combinatie dus die we koesteren en dankzij LSO mogen onderhouden met onze actieve club van meer dan 15 vrijwilligers, meestal elke woensdagmorgen. Of op een andere dag als het zo uitkomt.

Deel van de groep Kessel, werkdag in Kesselsewaard (Foto: Tonnie van Hooff)

Het Soldatenwiel

Bijzondere projecten dit najaar waren ook het weer vrijmaken van het wiel aan de Wielstraat. Daar zijn we lang mee bezig geweest, wel vijf ochtenden. Dit is in opdracht van het waterschap. Veel werk, omdat er ook veel geknot moest worden en vervolgens klaar gelegd moest worden om het af te voeren. Het ziet en nu weer toonbaar uit. Ook het wandelpad rondom het Soldatenwiel is aangepakt met de klepelmaaier en bosmaaiers. Het kan nu weer veilig bewandeld worden als onderdeel van de landelijke wandelroutes.

Thijs Meulemans

Vrijwilligers met wethouder Dolf Warris (foto: Frans Heeren)

Landelijke Natuurwerkdag in Lithoijen

Het was een TOPDAG op 2 november op de Landelijke Natuurwerkdag. Zoals altijd staat zo'n Natuurwerkdag vooral in het teken van contacten en gezelligheid en daarbij wordt er ook nog eens hard gewerkt. Het was droog en een prima temperatuur voor de werkzaamheden. Samen met vele deelnemers van Landschapsbeheer en onze lokale vrijwilligers hebben maar liefst 75 volwassenen en 10 kinderen een hele fijne dag gehad. Er werd goed voor de vrijwilligers gezorgd: ontvangst met koffie, thee en cake, tijdens de lunch waren er soep, belegde broodjes en warme worstenbroodjes. En 's middags na de werkzaamheden was er een fijne afsluiting om na te praten met een hapje en drankje. Ook de kinderen hadden een leuke dag, egelkasten konden in elkaar worden gezet en vogelhuisjes en insectenhotelletjes werden getimmerd en geschilderd.

De dag had een extra bijzonder tintje, de natuurwethouder Warris was uitgenodigd om drie redenen:

- 1) De overdracht van de nieuwe materiaal/gereedschapswagen aan vrijwilligersgroep Lithoijen;
- 2) Samen met de wethouder een rondgang maken om hem te laten zien wat we samen met Landschapsbeheer Oss in Lithoijen afgelopen vijf jaar voor moois hebben gepresteerd;
- 3) Benadrukken wat de waarde is van zo'n geweldige vrijwilligersgroep op locatie. We vinden het speciaal dat in Lithoijen zo'n 20 vrijwilligers zeer actief zijn. Niet alleen de vele gebiedjes zijn enorm opgeknapt, het is zeker zo belangrijk voor de sociale contacten. Het doet wat met gezondheid en welzijn om buiten actief te zijn.

Gereedschapswagen

De gereedschapswagen, aangeschaft met een bijdrage van het buurtfonds van de Postcodeloterij, is op de werkplaats van Landschapsbeheer Oss zodanig ingericht dat er plaats is voor al het tuingereedschap, de bosmaaier, schoonmaakspullen en een EHBO doos. En safety first natuurlijk, ook aan de veiligheid is gedacht, er zijn helmen, gezichts- en gehoorbescherming, veiligheidsvesten en handschoenen. Er komen nog 3 bankjes in om tijdens de koffiepauze even op te zitten. De buitenkanten zijn voorzien van een zeer mooie lay-out, het is een aanwinst om deze wagen door Lithoijen te zien rijden op de werkdagen. En zeker niet onbelangrijk: we hebben onderdak voor de wagen en een (nieuwe) vrijwilliger die bereid is om de wagen naar de werkplek te brengen en later weer terug in de stalling te zetten. Wij vrijwilligers zijn er erg blij mee. Dank aan de postcodeloterij en de vrijwilligers van Landschapsbeheer Oss!

Olijfstraatje en natuurpark

De laatste tijd is er hard gewerkt op het natuurpark. Door de vele regen in het voorjaar kon niet altijd gemaaid worden waardoor het onkruid alle kans kreeg om door te groeien. Dat hield dus in dat, wat maaien betreft, een inhaalslag gemaakt moest worden. Daarom waren buiten de reguliere werkdagen om regelmatig vrijwilligers bezigt met de bosmaaier om de struiken vrij te maken. Ook heeft de werkgroep de beschikking gekregen over een eigen grasmaaier. Daarmee kunnen nu de paden vaker worden gemaaid waardoor het gemakkelijker is om deze bij te houden. Verder wordt door vrijwilligers het labyrint van onkruid vrijgehouden waardoor de mooie vorm steeds meer zichtbaar wordt. Ook zijn de insectenhoeven op het natuurpark zelf én aan het begin van het Olijfstraatje met allerlei soorten materialen opgevuld. En er is een bankje geplaatst op het park. Voor wie interesse heeft, het is zeer de moeite waard om het natuurpark eens te bezoeken en door het labyrint te wandelen

Bijen en insectenlint

Langs de route zijn tijdens de landelijke Natuurwerkdag op verschillende plaatsen insectenhoeven geplaatst. Het bloemenzaad heeft helaas niet opgeleverd wat ervan verwacht was. Een nat voorjaar zorgde voor een slechte opkomst, later in de zomer werd gemaaid wat wel is opgekomen. Maar het begin is vast gemaakt. In de loop van de tijd worden de locaties voorzien van infoborden en op enkele plaatsen komen bankjes te staan.

Johanna Ceelen
Werkgroep Lithoijen

De overdracht van de nieuwe materiaal/gereedschapswagen aan vrijwilligersgroep Lithoijen (foto: Frans Heeren)

Natuurwerkdag zaterdag 2 november in Lithoijen gezellig en geslaagd

Traditiegetrouw is de eerste zaterdag van november gereserveerd voor de Landelijke Natuurwerkdag. Landschapsbeheer Oss maakt daar altijd weer een bijzondere werkdag van. We proberen steeds deze dag wisselend te organiseren op een van de vele locaties ergens in de gemeente Oss. Wat me daarbij wel opvalt is dat we de laatste zes jaar al drie keer in Lithoijen zijn geweest, zal wel zijn reden hebben... ("goei volk" en mooie plek). De lokale werkgroep Dorpslandschap Lithoijen had ruime bekendheid aan deze dag gegeven, o.a. middels huis-aan-huisverspreiding van een mooie, door Frans Heeren ontworpen, flyer. Speciale oproep daarbij aan de lokale jeugd om mee te komen helpen of, wat nieuw was dit jaar, zelf een vogelhuisje, insectenhotel of een mooi groot egelhuis te timmeren. Onze timmerlui hadden daartoe de nodige voorbereidingen gedaan, dat was dus appeltje eitje om vol trots met een mooie nestkast naar huis te gaan of de aan komen lopen tuin-egel te verwennen met een heus eigen huisje.

Het echte natuurwerk (voor de grote mensen) was vooral het knotten van diverse knobbomen op de rabatten in de Weisestraat.

De dag werd geopend door Wethouder Warris, samen met onze voorzitter Harry Peters. De uitgesproken teksten waren lovend en kritisch. De wethouder maakte nog een rondgang samen met Harry, Johanna en Frans langs alle uitgevoerde projecten die in het dorp de afgelopen jaren door de vrijwilligers zijn uitgevoerd. Hij sprak daarbij oprecht zijn bewondering uit voor al dit werk en voor het grote aantal actieve vrijwilligers van Landschapsbeheer in totaal en groep Lithoijen in het bijzonder.

Een bijzonder moment op deze dag was de ingebruikname van de gereedschap-/materiaalwagen, speciaal voor groep Lithoijen. Johanna Ceelen viel de eer te beurt om het lint door te knippen en de luiken van de aanhanger te openen. De deels zelfsturende werkgroep van Lithoijen telt inmiddels ongeveer twintig actieve leden. Tijdens de werkdag zijn er ook weer een vier grote bijenhôtels geplaatst die samen, als het t.z.t. is afgerond, een bijenlint van twintig grote hôtels door het dorp zal gaan vormen. Als de gemeente nu ook nog gaat aansluiten aan bij dit initiatief door alle bermen in en om Lithoijen natuurvriendelijk te maaien dan is wederom een doel bereikt. De gezellige dag werd afgesloten met een hapje en een drankje. Eerder op de dag hadden we ook al soep in diverse kleuren en lieten we ons de worstenbroodjes en puntbroodjes van de lokale bakker prima smaken.

Tonnie van Hooff

Soep en worstenbroodjes voor de lunch (foto: F. Heeren)

Groen-Blauwe Handdruk voor Stichting Landschapsbeheer Oss

Stichting Landschapsbeheer Oss ontving op 14 november onze Groen-Blauwe Handdruk. Ons dagelijks bestuurslid Suzanne de Zoeten reikte de prijs uit aan deze stichting die zich bezighoudt met het beheer van landschap en natuur in Oss.

De Groen-Blauwe Handdruk is een aanmoediging voor projecten die bijdragen aan de doelen van het waterschap. Een dik verdiende handdruk dus! De Stichting Landschapsbeheer Oss versterkt de biodiversiteit in de regio en verbetert de leefomgeving in samenwerking met lokale partijen. Bijvoorbeeld door houtwallen te herstellen en poelen aan te leggen. Dit heeft niet alleen een positief effect op de biodiversiteit, maar kan ook helpen bij het tegengaan van erosie en het vasthouden van water in het landschap.

Suzanne de Zoeten, dagelijks bestuurslid bij Waterschap Aa en Maas, overhandigt aan voorzitter Harry Peters de Groen-Blauwe Handdruk

Vrijwilligers

Tijdens de uitreiking van de Groen-Blauwe Handdruk, op de rioolwaterzuivering in Oijen, gaf Suzanne de Zoeten aan het indrukwekkend te vinden hoe enorm professioneel de stichting Landschapsbeheer Oss werkt met vrijwilligers. Vrijwel elke dag zijn vrijwilligers van de stichting bezig met het beheer van het landschap en de natuurgebieden in de gemeente Oss. Daarnaast organiseert de stichting excursies, lezingen en workshops over het belang van duurzaam landschapsbeheer en biedt ze werkervaringsplaatsen aan stagiairs uit land- en tuinbouwopleidingen en voor personen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Mooi werk dus, en dat al 25 jaar!

Aanmoedigingsprijs

De Groen-Blauwe Handdruk is onze aanmoedigingsprijs voor projecten en initiatieven van inwoners, (agrarische) bedrijven of samenwerkingsverbanden op het gebied van duurzaamheid. Onze regionale commissies reiken deze prijs uit aan initiatieven die bijdragen aan het verbinden van thema's als klimaat, water, duurzaamheid, natuur en beleving met de samenleving.

Struikroven®

Red planten van sloop

Elk jaar gaan er honderden voetbalvelden aan bestaande planten en struiken verloren, omdat ze moeten wijken voor sloop of renovatie van woonwijken.

Wij redden het bestaande groen uit voor- en achtertuinen en geven het in de omgeving een nieuwe bestemming. Dit doen we samen met bewoners uit de buurt in opdracht van woningcorporaties, projectontwikkelaars of gemeenten.

Het groen krijgt een tweede leven in tuinen van omwonenden, op plekken in de openbare ruimte of in een Rovers-tuin.

Struikroven is begonnen als buurtinitiatief in Eindhoven, maar is inmiddels een snelgroeïende, landelijke Stichting.

Groen, circulair & sociaal

Wij mobiliseren buurten en motiveren bewoners om op een positieve en simpele manier een bijdrage te leveren aan duurzaamheid en circulariteit. Struikroven maakt bewoners 'caretakers' van de natuur! Het geeft bewoners een handelingsperspectief en creëert daarmee bewustwording over heel veel urgente thema's, zoals klimaatadaptatie, biodiversiteit en de circulaire samenleving. Struikroven versterkt de gemeenschapszin in wijken, want groen verbindt! Iedereen kan meedoen, jong & oud.

Werkwijze Struikroven

Onze werkwijze is eigenzinnig, laagdrempelig en effectief. Iedereen kan meedoen! Ons team heeft ervaring in buurtwerk, projectmanagement in de energietransitie en buurtvergroening, SDG's (Sustainable Development Goals of Duurzame Ontwikkelingsdoelen) en duurzaamheid).

Naast, dat het redden van groen belangrijk is voor biodiversiteit en klimaatadaptatie, is het sociale aspect van Struikroven minstens zo belangrijk!

Struikroven is een buurtproject waar bewoners elkaar ontmoeten. Het is een begin van meer buurtverbindingen en buurtactiviteiten.

Waar gaat de buit heen?

De planten die gered worden van vernietiging worden op 3 manieren hergebruikt:

- De planten worden door de bewoners meegenomen ter vergroening van hun eigen tuin;
- Ze worden tijdelijk opgeslagen in een "Roverstuin" tot deze een nieuwe bestemming krijgen;
- De planten krijgen meteen een plek in de openbare ruimte (parken, schoolpleinen, boomspiegels, etc.).

Struikroven heeft geen planten in bezit of te koop.

Struikroven van A tot Z

1. Verkenning van de omgeving

We doen een locatiebezoek om het sloopgebied te analyseren. Zo krijgen we een goed beeld van de omgeving. We kunnen inschatten wat de omvang van de struikroofactie wordt en welke planten er gered kunnen worden.

2. Buurtonderzoek

We maken een analyse van de buurt. We brengen in kaart wie samenwerkingspartners, spilfiguren uit de wijk en wijkwerkers zijn. We onderzoeken of er al bewonersinitiatieven zijn waarbij we kunnen aansluiten. Ook kijken we naar een mogelijke herbestemming voor de planten.

3. Voorbereiding & communicatie

We stemmen af met de opdrachtgever en zorgen voor een goede communicatiestrategie richting de buurt. We maken en verspreiden het communicatiemateriaal, zorgen voor

het aanmeld-proces en blijven in contact met de bewoners. We huren materiaal in en zorgen ervoor dat zoveel mogelijk bewoners meedoen.

4. Rooftocht

De rooftocht is een avontuurlijke, plezierige en energieke dag! Stichting Struikroven zorgt voor klein materiaal, zoals spades, kruiwagens en snoeischaars. De bouwhekken gaan open en de bewoners gaan op avontuur om te redden wat er te redden valt! De Roversbende is ter plekke aanwezig om de dag te coördineren. Zij zijn er als sociale buurtbegeleider en aanjager van nieuwe ideeën of samenwerkingen tussen bewoners. Als contactpersoon voor de opdrachtgever. En zij zijn aanwezig om de planten te herkennen, bewoners te ondersteunen en van advies te voorzien om de planten te verzorgen.

5. Nazorg & verbinding

Tijdens de rooftocht ontstaan mooie verbindingen tussen bewoners. We zorgen ervoor dat deze verbindingen worden vastgehouden door ze onder te brengen bij lokale samenwerkingspartners of door de bewoners hier zelf in te ondersteunen.

Landschapsbeheer Oss wil samen met IVN en Stadse Boeren in de toekomst hier meer aandacht aan gaan schenken.

Bestuur stichting Struikroven:

Barbro van der Ham, voorzitter

Monique Konings, secretaris

Bert Gerritsma, penningmeester

V.l.n.r. Bert Gerritsma, Barbro van der Ham, Sylvia de Goede en Monique Konings

Uitnodiging werkdagen

Wekelijks stuurt Tonnie van Hooff een inspirerende mail naar alle actieve vrijwilligers van Landschapsbeheer Oss. Vaak zijn deze uitnodigingen met een humoristisch sausje overgoten.

Een mooi voorbeeld hiervan is de uitnodiging van dinsdag 3 december jl. voor een werkdag in Keent en voor zaterdag 7 december in het Bos van Oss in Geffen Waterlaat. De uitnodigingen worden met mooie plaatjes en plattegronden compleet gemaakt.

Hallo vrijwilligers,

Memorable week was het afgelopen week. Dinsdag/woensdag/donderdag, drie dagen achtereen boompjes en struiken planten voor het project Oeverwal Vogelvlucht Ravenstein e.o. Memorabel vooral ook vanwege het weer op de woensdag, veel kouder en slechter kon het niet worden. Memorabel ook de niet aflatende opkomst van de vrijwilligers, elke dag moeiteloos 25 vrijwilligers conform aanmelding op de locatie van afspraak. Kanjers zijn jullie!! Memorabel ook de plantlocaties op sommige plekken bij deelnemers aan het project. Het project wordt geheel gefinancierd door de provincie en deels door de gemeente. Deelname was kosteloos, hetgeen voor sommige deelnemers aanleiding was om ook maar een boompje gratis te gaan bemachtigen en ook nog eens gratis ergens in een soms veel te klein tuintje te laten planten door goedwillende vrijwilligers. Ook enkele vrijwilligers hadden hier veel moeite mee en hebben dit ook kenbaar gemaakt. We gaan dit dan ook evalueren om bij dergelijke projecten in de toekomst af te wegen hoe hier mee om te gaan.

Een memorabele week was het afgelopen week ook in de tuin. Daar werden een kleine 20.000 boompjes en struiken aangevoerd en tijdelijk "opgekuild" om de komende werkdagen in december in het kader van het project Bos van Oss geplant te gaan worden. Plan is om in december 4,7 ha landbouwgrond om te gaan vormen naar bos. Het gehele project Bos van Oss behelst de aanleg van totaal plm. 20 ha bos. Vorig jaar is hiermee van start gegaan en hebben wij de aanplantingen daartoe verzorgt in Berghem op de Spaanderstraatse Akkers en aan de Cereslaan en Nicolupad in Oss-Zuid. De initiatiefnemer/kartrekker van dit giga-project is een groep ondernemers uit het Osse, welke zich hebben verenigd in de stichting Bos van Oss met als doelstelling 20 ha bos erbij in Oss, en hierbij vooral ook jongeren te betrekken. Financiering van dit project was nog wel een dingetje. Omdat er vooral geplant gaat worden op als zodanig nog in gebruik zijnde landbouwgronden in eigendom van de gemeente Oss, krijgen deze gronden na aanplant een andere economische waarde dan natuurgrond. Deze zogenaamde "afwaardering" van landbouwgrond naar natuurgrond was de grootste kostenpost van dit project en werd uiteindelijk mogelijk gemaakt met subsidie van de provincie Noord-Brabant. De stichting Bos van Oss staat middels donaties vanuit het bedrijfsleven garant voor de bekostiging van de boompjes en struiken. De gemeente Oss financiert de overige kosten. De rol van ons als Landschapsbeheer in dit geheel is eigenlijk beperkt, maar wel van invloed. Van de 20 ha nieuw bos hadden wij plm. 14 ha in pacht van de gemeente, 6 ha in de Spaanderstraatse Akkers en 8 ha in de zuidelijke bosgebieden. Deze pachtgronden werden vanuit de Landerij Van Tosse jaarlijks als landbouwperceel bewerkt. Deze pacht is door de gemeente Oss min of meer in overleg opgezegd en zijn wij gestopt met onze landbouwactiviteiten op deze percelen. We hebben nu vanuit Landerij Van Tosse nog plm. 8 ha landbouwgronden in pacht en gebruik.

Wellicht ter compensatie van deze pachttopzeggingen, maar vooral vanwege de nodige netwerkactiviteiten, is de

aanplant van het Bos van Oss bij Landschapsbeheer ondergebracht. De publiciteit rondom dit project wordt vooral door de Stichting Bos van Oss en de gemeente Oss uitgedragen. Maar bescheiden als wij zijn, zijn we dik tevreden met een grote pan erwtensoep en worstenbroodjes zoals vorige week in Ravenstein en een paar weken geleden in Lithoijen. Maar ook onze verenigingskas vaart wel bij dergelijke opdrachten. Kortom, iedereen blij en de Osse natuur heeft weer een flinke boost gekregen dankzij jullie inzet.

Wat gaan we komende week doen

Dinsdag gaan we naar Keent. Vorige winter hebben we daar, onder aan de dijk, samen met de deskundige ter zake Sjoerd Aertsen een flinke meidoornhaag aangepakt en omgevormd tot vlechthaag. Afgelopen zomer hebben we het resultaat van deze inspanningen kunnen zien. Prima gelukt!! Dinsdag gaan we de haag knippen en de haagvoet maaien. Het maaisel opruimen en afvoeren. Voor degenen die mee willen naar Keent kunnen om half 9 vanuit de Tolstraat meerijden, wie zelf wil rijden/fietsen, zie kaartje in de bijlage voor de verzamelplek.

Zaterdag dus de start met de aanleg van Bos van Oss. We beginnen zaterdag op de Waterlaat, gelegen aan de parallelweg tussen de Cereslaan en Geffen bij het tankstation van de A59 aan de rand van de Geffense Bosjes. Zie kaartje in de bijlage. Vooraf aan deze week, vanuit de tuin, alvast wat voorbereidende werkzaamheden, zoals plantgaten boren. Het zal zaterdag wellicht een drukte van belang zijn op de plantlocatie, behalve onze vrijwilligers en groep Maasdonk komen er ook schoolgroepen en genodigden. Ook de werkdagen 13 en 18 december, alsmede alle dinsdagen in december, zullen naar alle waarschijnlijkheid in het teken staan van Bos van Oss-aanplantingen.

Groet,
Henk Smouter en Tonnie van Hooff

Liberation Route

Na lange voorbereiding is de Canadese Liberation Route nu beschikbaar (80 jaar na de bevrijding van Zuid-Nederland). Twee etappes lopen (deels) door de gemeente Oss. In september 1944 begon de bevrijding van Zuid-Nederland door de geallieerde legers. Hierbij werd het Canadese leger initieel vooral ingezet in West-Brabant en in Zeeland: Canadese troepen speelden een hoofdrol in de Slag om de Schelde. In oktober en november 1944 werden Zeeuws-Vlaanderen en Walcheren veroverd, waardoor de haven van Antwerpen beschikbaar kwam voor de aanvoer van militaire voorraden.

In de winter van 1944-45 bezetten Canadese eenheden mede het front langs de Maas. Vanaf februari 1945 werden de troepen verplaatst naar Noordoost-Brabant en het rivierengebied. Van daaruit werd Operatie Veritable gelanceerd, richting Duitsland, en in maart 1945 Operatie Plunder, over de Rijn en naar het Noorden. Deze laatste leidde in enige weken tot de bevrijding van geheel Oost- en Noord-Nederland, en tenslotte tot de Duitse capitulatie op 4 mei (op 5 mei voor Nederland bevestigd in Wageningen).

Ter herinnering aan de opmars van onze Canadese Bevrijders (van wie er op Nederlands gebied zo'n 4100 zijn gesneuveld) door Brabant is de Liberation Wandelroute uitgezet (totale lengte ca. 250 km). Deze leidt je in elf etappes van Woensdrecht, via Zevenbergen, Waalwijk en Den Bosch, over Oss naar Ravenstein.

De route is bewegwijzerd van west naar oost. LET OP: de routeschildjes zijn met name aangebracht op de knooppuntpaaltjes; volg tussen de knooppunten de normale bewegwijzering.

Herdenkingspunten onderweg

Den Bosch - Christmas celebration with the liberators
www.visitbrabant.com/nl/locaties/2022664770/kerstviering-met-de-bevrijders

Den Bosch - Air defence 's-Hertogenbosch
www.visitbrabant.com/nl/locaties/3874226145/luchtverdediging-s-hertogenbosch

Crèvecoeur - Battle for an ancient fortress
www.visitbrabant.com/nl/locaties/3506250266/fort-crevecoeur

Gewande - Operation Schultz
www.visitbrabant.com/nl/locaties/2556068700/viewpoint-fort-blauwe-huis-operatie-schultz

Lith - Villa V1
www.visitbrabant.com/nl/locaties/830925446/villa-v1

Oss - Easter celebration and parade
www.visitbrabant.com/nl/locaties/1247719661/paasviering-en-parade

Ravenstein - Canadians building bridges
www.visitbrabant.com/nl/locaties/976503906/canadezen-bouwen-bruggen

Liberationwandelroute etappe 10
 Den Bosch - Gewande - Lith (ca. 30,5 km)

Liberationwandelroute etappe 11
 Lith - Oss - Ravenstein (ca. 22 km)

Voor meer informatie over wandel- en fietsroutes, met de bevrijding als thema, kijk dan op website.

Hans Hamersma
www.liberationroute.com

Workshop 'Maak je brood'

Vrijdag 8 november, klokslag 12 uur, werd Huis Cumberland omgetoverd tot een gezellige bakkerij.

Met een groepje tuinvrijwilligers mochten wij de try-out van bakker Paul in eigen huis meemaken. Na koffie en een lekkere "cupcake" (voorproefje van Paul), werden we stap voor stap meegenomen op de reis van meel naar brood, gebakken van het op de Landerij VanTosse geteelde spelt. We maakten per persoon twee speltbroden, ieder met een heel eigen uiterlijk, zonder het gebruik van kunstmatige verbettermiddelen. Zelfs voor de onervaren bakker was alles gemakkelijk te volgen door de duidelijke uitleg en praktische aanwezige hulpmiddelen. Omdat broodbakken de nodige (rij)s tijd vraagt was er tussendoor voldoende mogelijkheid om vragen te stellen.

Rond vier uur kwamen de eerste, krakend verse en van A tot Z handgemaakte spelt- 'boules' uit de oven, gevolgd door 'speltbusbroden, gedecoreerd met geplette haver.

Tekst en uitleg werd gegeven door Paul van den Steenhoven, bakker van het bakhuis van molen 'De Nijverheid' in Ravenstein.

Met ingang van januari 2025 zullen er met regelmaat diverse broodbakworkshops gegeven worden bij Landerij VanTosse. Er is voor iedereen wat, zowel voor de beginnende thuisbakker als voor hen die al ervaring hebben en meer van bijvoorbeeld desem- of stokbrood willen weten. Leren broodbakken is vooral ontspannend, leuk en voor iedereen toegankelijk.

Nieuwsgierig? Kijk voor het hele aanbod en agenda op de website.

Marij van de Ven en Paul van Steenhoven
www.maakjebrood.nl

100ste Nieuwsbrief!!!

100

Na de oprichting van Landschapsbeheer Oss op 15 mei 1998 is in 1999 de eerste nieuwsbrief verschenen! En nu meer als 25 jaar later is dit de 100ste editie!!! Wat een mijlpaal! En mede door Dick Roza is het blad geworden wat het nu is!!! Veel dank aan iedereen die een bijdrage heeft geleverd aan alle nieuwsbrieven!

Richard Ceelen

Warrig vogelnest

Bijna Kerstmis. Dat bracht me op het idee om over de maretak wat te vertellen. Volgens oud-Keltisch gebruik mag je met Kerstmis iedereen kussen die onder een opgehangen maretak doorloopt. Dat gebeurde vroeger wel eens bij de ingang van een kroeg. Een zeer romantisch gebruik! Ik denk dat ik wel raar zou opkijken als mij dat op mijn "ouwe dag" zou overkomen. Maar misschien ben ik wel niet romantisch genoeg. En in deze tijd van MeToo-perikelen???

Maretak of "mistletoe"

Maretak (*Viscum album*), of in het Engels "mistletoe" genaamd, kun je tegenwoordig in de kersttijd gewoon kopen. Mocht je dat overwegen, hang hem dan zodanig op dat kinderen er niet van kunnen snoepen. Hij is namelijk giftig. Je kunt ervan braken, diarree krijgen en dorstig worden. De plant is een half-parasiet die zijn voedingsstoffen, water en zouten, uit de boom haalt waar hij op groeit, maar wel blijft assimileren, zodat hij zelf alle stoffen kan bereiden die hij voor zijn groei nodig heeft. Vandaar dat je deze groene bollen altijd in bomen ziet hangen. En ze vallen pas op in de winter als het loof van hun gastheer gevallen is. Bij ons kun je ze waarnemen in Zuid-Limburg en dan vooral op populieren. Tegenwoordig kom je wel geënte bomen tegen waar zo'n groene bol in zit. Op appelbomen en ook andere vruchtbomen, doen ze het heel goed. In Polen heb ik ze ook gezien op lindebomen. Ook in de Uithof in Utrecht groeit de maretak.

Naamgeving.

De naam "vogellijm", die in de volksmond ook gebruikt wordt, slaat op de verspreiding. De witte bes (*album* = wit) is erg kleverig (*Viscum* staat voor slijmerig). Vogels, vooral lijsters, lusten deze bessen erg graag. Na het eten van deze kleverige witte bessen proberen ze hun snavels schoon te poetsen aan een boomtak, waarbij de zaden in de kleefstof achter blijven en dan in een spleetje gemakkelijk kunnen kiemen. Ook worden de onverteerde zaden wel via de vogelpoep, die wat slijmerig wordt, verspreid als ze op de takken blijven plakken. Het woord "maretak" is waarschijnlijk een afleiding van "maar", wat heks betekent. Het is terug te voeren tot magische rituelen van de oude Galliërs die in de donkere dagen deze plant uit de boom sneden met een gouden sikkkel, waarna men de magische krachten kon aanwenden, bv. tegen vallende ziekte. Dat ging dan met veel rituelen gepaard. Door de gaffelvormige stand van de blaadjes werd deze plant in verband gebracht met het gaffelkruis. Dit is het symbool voor geboorte en leven, het teken van het nieuwe jaar en de naderende lente. Daar had men in de donkere dagen behoefte aan.

Allemaal mooie feestdagen met of zonder maretak.

Maria Michiels

Groene Bondgenoten

Groene Bondgenoten is een platform dat groene vrijwilligers kennis, ondersteuning en contacten biedt, om meer te realiseren in de eigen omgeving.

De Nederlandse natuur kan alle hulp gebruiken. Gelukkig zijn overal vrijwilligers actief, zoals die van Landschapsbeheer-Oss. Maar wist je dat je jouw impact kunt verdubbelen, als je deelt wat je doet met andere vrijwilligers om je heen? Iemand die lobbyt, gebruikt graag jouw waarnemingen. Als jij excursies geeft, vertel je graag over hoe iemand anders natuur beschermt of herstelt. Groene Bondgenoten biedt praktische hulp, kennis en middelen. Samen voor meer lokale impact!

Voor alle vrijwilligers

Groene Bondgenoten is er voor alle groene vrijwilligers, of je nou bij een landelijke organisatie bent aangesloten of niet. En of je nou met een vereniging, buurtgroep of alleen voor meer natuur in je omgeving strijdt.

Samen voor Basiskwaliteit Natuur

De kapstok voor alles wat we als Groene Bondgenoten doen is de Basiskwaliteit Natuur. Dat is het minimale niveau waaraan een omgeving moet voldoen om leefbaar te zijn voor natuur en mens, en om de natuur te herstellen en gezonder te maken. Daarmee maken we de kwaliteit van onze leefomgeving concreet en meetbaar. Centraal staan de algemene soorten die karakteristiek zijn voor een bepaald landschap en de condities die daarvoor nodig zijn. Er is sprake van Basiskwaliteit Natuur als die soorten daadwerkelijk algemeen zijn, of dat weer kunnen worden. Daarvoor moeten milieucondities, landschapsinrichting en het beheer op orde zijn. Niet alleen in beschermde natuurgebieden, maar juist ook daarbuiten. Want de biodiversiteit is voor een groot deel afhankelijk van niet-beschermde groen. Het werk dat vrijwilligers hiervoor doen is cruciaal. Groene Bondgenoten biedt tools en hulp om de natuurkwaliteit te beoordelen en de ontwikkeling ervan te volgen. Kijk voor informatie en inspiratie op de website.

Groene Bondgenoten is een samenwerking van Vogelbescherming Nederland, LandschappenNL, de Natuur- en Milieufederaties, IVN Natuureducatie en SoortenNL. Het project is mede mogelijk gemaakt door de deelnemers van de Nationale Postcode Loterij.

www.groenebondgenoten.nl

A. van Leuken

06-54650884

LOON & GRONDVERZET

LITHOIJEN

Klepelen, kan dat ecologisch?

De afgelopen dagen was klepelen meermaals in het nieuws. Waterschappen stevenen af op een verbod op inzet van klepelmaaiers per 1-1-2025, maar vinden dat onterecht omdat ze die machine ook inzetten bij extensiever beheer. En dat extensieve klepelbeheer zou dan goed zijn voor biodiversiteit. Het is goed om te beginnen met wat context. Waar gaat deze discussie eigenlijk over? En vervolgens: wat is klepelen eigenlijk en kan dat ecologisch?

Om te beginnen de context. In Nederland hebben we wetgeving die onze natuur en leefomgeving beschermt. Voorheen werd dat geregeld via de Wet Natuurbescherming, sinds enige tijd is die wet opgegaan in de Omgevingswet. Bij de uitvoering van werkzaamheden, zoals het maaien van bermen en watergangen, wordt mogelijk de wet overtreden en kunnen beschermde soorten beschadigd, verstoord of gedood worden. Omdat bermen, watergangen en heel veel andere terreinen zonder grazende dieren toch echt wel een keer beheerd moeten worden, is er al langer geleden gekozen voor een instrument om de wet te omzeilen: de gedragscode. Dit is, plat gezegd, een set aan gedragsregels die je moet volgen om zoveel mogelijk schade aan natuur te voorkomen en tegelijkertijd de wet te mogen overtreden. Er valt meer over te zeggen, maar ik houd het even bij deze korte beschrijving. Tal van organisaties en overheden hebben een eigen gedragscode, bijvoorbeeld gemeenten, provincies, terreinbeheerders en ook de waterschappen. De 'oude' gedragscodes, opgesteld onder de (inmiddels niet meer bestaande) Wet Natuurbescherming, lopen eind 2024 af. Er moeten dus nieuwe versies komen. Daar gaat een lang voorbereidingstraject aan vooraf, waarin er onderhandeld wordt tussen de verstrekker van de toestemming, het ministerie van LNV en RVO enerzijds en de aanvragende partij(en) anderzijds. Uit de onderhandeling voor de nieuwe gedragscode voor de waterschappen is onder andere een verbod op klepelen gekomen.

Waarom zou je klepelen verbieden? Om die vraag te beantwoorden is het goed om naar de ecologische effecten van een klepelmaaimachine te kijken. Uit tal van onderzoeken komt naar voren dat een klepelmaaier an sich veel directe schade toebrengt aan insecten. Als je een niet al te mobiel insect bent en je zit in bijvoorbeeld een berm die geklepeld wordt, dan weten we dat 80-90% van de insecten dat niet overleeft. Dat is fors. Dan is er ook nog een indirect effect van klepelen als je het maaisel laat liggen: er komen veel voedingsstoffen vrij uit het maaisel. Natuurlijk komen die in de bodem terecht. Een paar plantensoorten houden van die voedselrijke omstandigheden en grijpen hun kans: grote brandnetel, gewone berenklauw, fluitenkruid, kropaar en zo nog een paar. Stuk voor stuk mooie planten, met een ecologische functie. Maar wel jammer dat ze op steeds meer plekken de oorspronkelijk gevarieerde begroeiing, bestaande uit veel meer plantensoorten, verdringen. En dat het op steeds meer plekken meer van hetzelfde wordt. Er verdwijnt karakter uit onze landschappen.

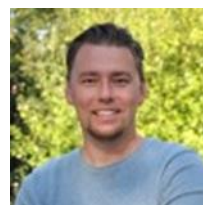
Als je dat in ogenschouw neemt en je maakt regels die natuurschade moeten voorkomen, zoals voor de gedragscode, dan is het te begrijpen dat er gezegd wordt: klepelmaaiers passen niet bij het voorkomen van natuurschade. Maar er is meer: sinds ruim tien jaar is er bij een select aantal waterschappen, met name bij waterschap Hunze en Aa's, een ontwikkeling in gang gezet richting extensiever beheer met als doel om biodiversiteit te sparen. Er zijn

Effect van drie jaar klepelen en maaisel laten liggen

verschillende maaibeelden ontwikkeld, waarin gefaseerd gemaaid wordt, er op grote arealen maar één maaibeurt per twee jaar uitgevoerd wordt en bovendien het maaisel van het talud verwijderd wordt en op het naastgelegen schouwpad wordt gedeponed. Alleen, en nu komt het punt: dit extensieve, gefaseerde beheer, wordt uitgevoerd met een klepelmaaier. Waarom? Omdat de vegetatie te zwaar is geworden om met andere typen maaimachines te maaien. Er zitten boompjes in van soms wel 3-4cm dik, er is wat stuggere en ruigere vegetatie gekomen, omdat er twee jaar geleden voor het laatst gemaaid is. En dat kan alleen de klepelmaaier aan. Een (ecologisch beter presterende) schijvenmaaier of messenbalk komt zelden tot niet door dergelijke vegetatie heen. En hier wringt de schoen: als klepelen niet meer zou mogen volgens de nieuwe gedragscode, dan kan dit extensieve beheer ook niet meer. Het is mogelijk dat dit extensievere beheer tot enige winst voor natuur heeft geleid, zeker als je dat tien jaar lang achter elkaar doet. Cijfers hierover ontbreken helaas, want de waterschappen hebben verzuimd om te onderzoeken wat dit gefaseerde klepelbeheer oplevert voor de biodiversiteit.

Nu zijn we bij de media-uitingen beland. Het is een gemiste kans dat de discussie die de waterschappen in de media hebben aangezwengeld wordt gevoerd over klepelen zonder afvoer en zonder fasering. Althans, als je letterlijk leest wat er staat. En in diezelfde media-uitingen wordt dit klepelen allerlei positiefs voor natuur toegedicht, wat gebaseerd is op wensen en niet-getoetste verwachtingen. Zo zou hoger klepelen ervoor zorgen dat ongewervelden gespaard worden, met name bijen en mieren, hetgeen voorbijgaat aan zowel de brute kracht van de maaier, de impact van de looprol en de ecologie van deze soortgroepen. Ook zou klepelen tot een gevarieerde vegetatiestructuur leiden, hetgeen absoluut niet zo is. Klepelen en laten liggen van maaisel homogeniseert de vegetatie, maakt die bloemarm en voedselrijk. Kortgezegd: er wordt onzin over klepelen verkondigd. Ik vind het echt onverantwoord dat waterschappen dit doen. Er wordt gesuggereerd dat klepelen goed is voor natuur, terwijl dat alleen mogelijk geldt voor gefaseerd en extensief klepelen met afvoer van maaisel. Maar of dat zo is moet nog aangetoond worden door goed veldonderzoek. En dat staat allemaal niet in de media-uitingen. Nog vreemder wordt het dat waterschappen deze media-uitingen doen terwijl De Vlinderstichting begin november is gestart met een literatuurstudie naar de effecten van verschillende vormen van maaibeheer en maaimachines... in opdracht van de Unie van Waterschappen. Die literatuurstudie gaat er komen, daar wordt hard aan gewerkt. Ik roep de waterschappen op om de uitkomsten daarvan af te wachten. En de feitelijke onjuistheden over klepelen te rectificeren. Zo ziet goed bestuur eruit.

Anthonie Stip
Projectleider en podcast host bij
De Vlinderstichting (Dutch Butterfly
Conservation)

Egelhuis plaatsen in uw tuin

De grootste bedreiging voor de egel zijn kou en nattigheid gedurende de wintermaanden en het vroege voorjaar. Deze tijd van het jaar zijn ze gevoelig voor lage temperaturen, vocht en overstromingen. En er bestaat het gevaar dat hun nest verstoord wordt. Bied egels daarom een droge en beschutte plek waar ze een nest kunnen maken, waar ze kunnen overwinteren en jongen kunnen grootbrengen.

Te keurig onderhouden tuinen

Onze tuinen worden meestal zo keurig onderhouden, dat er nauwelijks natuurlijke bescherming voorhanden is in de vorm van braamstruiken, heggen en omgevallen bomen. Hierdoor zijn sommige egels geneigd hun nest te bouwen op minder geschikte plaatsen, zoals in afvalverbrandingshopen (waar ze kunnen verbranden), composthopen (waar ze doorspit kunnen worden) of in garages en kassen (waar ze opgesloten kunnen worden).

Het egelhuis is ontworpen om egels optimale overlevingskansen te bieden. Uw hulp is daarbij dringend gewenst. U kunt zelf een huis maken (zie bouwtekening op website).

Let op!!!

Slakkenkorrels en insectenverdelgers zijn dodelijk voor egels. Kleine hoeveelheden van het gif kunnen op den duur te veel worden voor de egel die dergelijke beestjes iedere nacht eet. Ook de zogenaamde Ekokorrels raden wij af aangezien een aantal honden en katten erg ziek geworden zijn na het eten van deze korrels! Laat daarnaast geen blikjes en bekertjes slingeren. Egels kunnen er in vast komen te zitten.

Egels zijn goed voor uw tuin

Egels zijn natuurlijke bestrijders van schadelijke beesten als rupsen, slakken en maden. Zij zorgen voor een natuurlijk evenwicht in uw tuin zonder het gebruik van insectenverdelgers.

Is mijn tuin geschikt voor een egelhuis?

Egels komen voor in bijna geheel Nederland. Ze wonen zowel in woonwijken als op het platteland. Iedere tuin is geschikt, op voorwaarde dat de egel er in en uit kan. Zelfs als uw tuin omgeven is door een schutting zal de egel nog kans zien er in te komen, mits u zogenaamde egelpoortjes onder in de schutting maakt. Dat zijn vuistgrote openingen (14 bij 14 cm) onder in de schutting.

Kinderen maken een egelhuis tijdens de natuurwerkdag in Lithoijen (Foto: Tonnie van Hooff)

Tonnie van Hooff: "op de natuurwerkdag van 2 november hebben we deze huisjes door kinderen laten timmeren, was heel leuk, gaan we vaker doen o.a. tijdens Effe naar Geffe".

Voor meer informatie surf naar de website.

Bron: Egelbescherming Nederland

www.egelbescherming.nl/de-egel/egels-in-uw-tuin

Sluiting onze huisbloemist "Bloemerie 88"

Hoeveel bossen bloemen Bloemerie 88 geleverd heeft aan medewerkers van Landschapsbeheer Oss heb ik niet bijgehouden. Het waren er veel en altijd prachtige boeketten, die onze vrijwilligers vrolijk maakten of zich gewaardeerd lieten voelen.

Voor mij als besteller/bezorger van de bossen bloemen en bloemstukken was de Bloemerie een TOPZAAK met topmedewerkers. Flexibel, creatief, gezellig en ik kon er altijd op vertrouwen dat kwaliteit geleverd werd.

Door de gezondheid van Harold Reuser, de eigenaar, moet de Bloemerie noodgedwongen zijn deuren sluiten en moeten hij en zijn medewerkers zich op iets anders richten. Met hen vinden wij dit vanzelfsprekend héél jammer! Dank voor al het moois en de hele fijne service en een mooie toekomst (met een deukje) gewenst!

Namens alle medewerkers van Landschapsbeheer Oss, Anne-Marie Bollen

Harold Reuser, van de Bloemerie (foto: Anne-Marie Bollen)

De Groenendijk (vervolg)

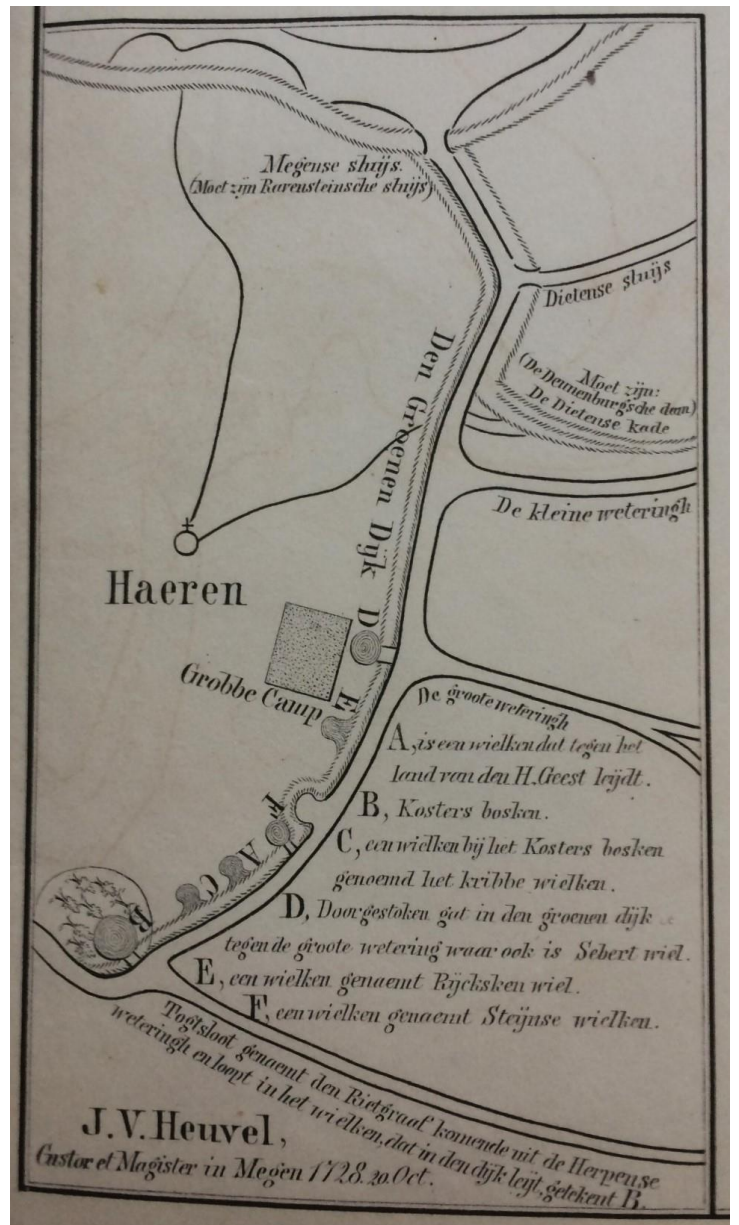
In onze Nieuwsbrief van maart 2024 vertelde ik over de aanleg van de Groenendijk, kort na 1300, toen in Noord-oost-Brabant nog nauwelijks rivierdijken langs de Maas lagen. Evenals de Kepkensdonkdijk was de Groenendijk oorspronkelijk een verbinding tussen de Maas en de hogere zandgronden in het zuiden. Het water van de stroomopwaarts nog onbedijkte Maas kon zo zijdelings worden teruggedrukt naar de rivierbedding. Ruim twee eeuwen later, in 1549, was voor het eerst sprake van "den Berzewater": de Beerse Maas. Toen lagen er overal wel dijken langs de Maas, behalve nabij Beers en tussen Cuijk en Katwijk: de twee overlaten. De vermelding van "den Berzewater" troffen we aan in de stadsrekeningen van Den Bosch. Niet toevallig, want die stad, regionaal het laagst gelegen, zou de regie proberen te nemen in de strijd tegen het overtollige Maaswater tussen Grave en de Dieze.

"De kae" doorgestoken!

Maar zo ver is het nog niet in 1565. Inwoners van het Land van Ravenstein steken dan, mogelijk voor het eerst, de Groenendijk door. Vervolgens bemiddelen prins Willem van Oranje en graaf Johan van Bergen op Zoom, in wat dus een conflict is geworden, tussen het Graafschap Megen en het Land van Ravenstein. De Groenendijk is immers Megens territorium! In 1569 sluiten beide partijen een overeenkomst: de Groenendijk zal op enkele vastgestelde plekken water mogen doorlaten, zodra dat een bepaald peil heeft bereikt. Helaas breekt enkele jaren later de Opstand tegen de Spaanse koning uit. En zeker na 1580 gaat ook onze regio gebukt onder oorlogsgeweld en blijft onderhoud van dijken en weteringen achterwege. Dus gaat het in 1596 bij de Groenendijk opnieuw mis: tot driemaal toe steken inwoners van Deursen en Dennenburg de dijk door, waarna zij zelfs een schansje opwerpen om de gaten in de dijk te bewaken. "So verre ghijluyden daer over de kae [= kade of dijk] gaet, sullen wij u eenen kogel schencken", schreeuwen zij hun burens uit het Megense Haren toe, die de gaten willen dichten. Het stadsbestuur van Den Bosch voelt zich nu geroepen om te bemiddelen. Maar Megen en Ravenstein accepteren dat niet, met het argument dat Den Bosch ook niet betrokken was bij de overeenkomst van 1569. Sweder van Culemborg, de ambtman van het Gelderse Maas en Waal, lijkt hen beter geschikt als scheidsrechter, want het Land van Maas en Waal kampt met soortgelijke afwateringsproblemen. In 1597 komt er een nieuw verdrag: op drie plekken bij de Groenendijk wordt een peilpaal geslagen en toekomstige geschillen zullen worden voorgelegd aan een neutrale arbitragecommissie uit het Gelderse. Daarin zal ook Sweder van Culemborg zitting hebben.

Oss, Berghem en Den Bosch in actie

In de zeventiende eeuw groeit in het Kwartier Maasland van de Meierij het verzet tegen het toelaten van het Ravensteinse water via de Groenendijk. In 1613 gooien inwoners van Oss en Berghem zelfs eigenmachtig de doorlaten in de dijk dicht. Vervolgens zetten zij wachtposten uit om tegenacties vanuit het Land van Ravenstein te voorkomen. Maar die komen toch, en dat is tegen het zere been van de stad Den Bosch, die achter de acties van Oss en Berghem staat. Maar ook vanuit Grave komen geluiden dat de Groenendijk open moet blijven, omdat anders het Land van Cuijk met overtollig water blijft zitten. "Nee!" zegt Den Bosch. "Het bovengebied van Noordoost-Brabant moet maar via de eigen sluizen lozen op de Maas. En de Groenendijk is altijd bedoeld geweest om water te keren, zelfs na eeuwenlang het Ravensteinse water te hebben doorgeleten."

Deze kaart is getekend door J. van den Heuvel, koster en schoolmeester in Megen in oktober 1728

De Beerse Maas mag blijven

Vanaf de Vrede van Münster in 1648 is het noordelijk deel van het hertogdom Brabant als op Spanje veroverd gebied officieel een generaliteitsland. De Staten-Generaal in Den Haag is er, als opvolger van de hertog, het hoogste bestuursorgaan, ook wat betreft de waterstaatszaken. Van tijd tot tijd blijkt menigeen in Den Haag oog te hebben voor de noden van de lage Maaskant, maar over de Groenendijk moet wel onderhandeld worden met de soevereine heren van Megen en Ravenstein. En die dijk blijft nu, op enkele tussenpozen na, gewoon open. Dat kan onder normale omstandigheden prima, want dan wordt het Megense en Ravensteinse water via de Hertogswetering afgevoerd. Maar bij een hoog peil van de Maas en gelijktijdige werking van de overlaten in het Land van Cuijk is de lage Maaskant in last. Want dan functioneert ook het Schutlaken, de sluis die sinds 1326 in de Hertogswetering nabij Teeffelen ligt, niet meer. Soms staan dan de polders van de lage Maaskant maandenlang onder water en kan het grasgewas van een hele zomer verloren gaan. In 1726 wordt op de plaats van het vroegere Schutlaken de Schutlakense Dam gelegd, zodat het water van het bovengebied niet meer de Hertogswetering in kan, maar direct de Maas instroomt. Ook worden daarna nog enkele kades langs en nabij de Hertogswetering opgehoogd. Maar daar blijft het

bij, zelfs nadat in 1794 de Schutlakense Dam weer is afgegraven, omdat hij niet functioneert zoals bedoeld. Al met al blijkt dat "Den Haag" de overlaten en de Beerse Maas steeds meer als een gegeven beschouwt, niet in het minst uit militair-strategische overwegingen. Immers, na 1700 is niet meer Engeland vijand nummer één van de Republiek, maar Frankrijk. Hoewel de belangrijkste gewesten Holland, Zeeland en Utrecht worden beschermd door de Hollandse Waterlinie, wordt deze niet meer afdoende geacht bij een Franse inval vanuit het zuiden. Vestingbouwkundige Menno van Coehoorn heeft inmiddels plannen gelanceerd voor een extra verdedigingslinie van Bergen op Zoom tot Grave, dwars door het noorden van generaliteitsland Brabant: de latere Zuiderwaterlinie. Daarin kan de Beerse Maas prima dienstdoen als waterleverancier, wanneer inundatie noodzakelijk wordt.

Een wiel bij de Groenendijk (foto: Henk Buijks)

Zomersluiting

Bovendien zien de hogere overheden in het westen des lands de overlaten in het Land van Cuijk ook steeds meer als uitlaatkleppen voor overtollig Maaswater. Daardoor zal de druk op de Maasdijken westelijk van Brabant flink afnemen. Logisch is dan ook dat tussen 1820 en 1830 alle obstakels in grote delen van de traverse van de Beerse Maas worden geruimd om een vlotte afvoer van het water te garanderen. Zo worden in het Land van Cuijk op grote schaal bomen gekapt en moeten bouwsels en andere constructies in de traverse demontabel zijn. Maar dwarsdijken, zoals de Groenendijk, worden niet geruimd! Toch is er wel degelijk sprake van maatregelen om het ongemak voor de streekbewoners te beperken. Zeker al in de eerste helft van de negentiende eeuw mogen beide overlaten van 15 maart tot 15 november worden opgehoogd: de zomersluiting van de Beerse Maas. Daardoor kan 's zomers in de Maaskant het hooi worden geoogst. En de werkers in de polder kunnen dan voor hun natje en droogje terecht in de (demonstabele!) hutten, her en der tussen Macharen en 't Wild.

Haren

Terug nu naar de situatie nabij de Groenendijk! Daar ligt het dorp Haren, dat ook na 1700 overlast van de dwarsdijk blijft ondervinden, bijna tot de sluiting van de Beerse overlaat eind 1941. Want de burens uit het Land van Ravenstein blijven de dijk opzoeken, wanneer "de Beers" komt. Bijvoorbeeld op 2 juli 1761. Mannen uit Deursen en Ravenstein, voorzien van gaffels, spaden, maar ook snaphanen (geweren dus!) komen dan in het blikveld van Harenaar Joannis van de Camp. Hij ziet ook een van hen "schieten... naer den volck of de wagte des dorps Haeren". Maar gelukkig kunnen Joannis' dorpsgenoten ditmaal voorkomen

dat de Groenendijk wordt doorgestoken. Na 1840 neemt een commissie, bestaande uit afgevaardigden van de polders 's-Lands van Megen, van Oss en van Teeffelen, de dijk onder haar hoede. Ze verpacht weidegronden op en nabij de dijk. Met de aldus verkregen inkomsten wordt de dijk onderhouden, maar ook bewaakt door militairen of de marechaussee. De manschappen worden ingekwartierd bij inwoners van Haren, die de kosten daarvan vergoed krijgen.

Groenendijk wordt historisch erfgoed

Pas enkele jaren na de voltooiing van de Maaskanalisatie en -normalisatie wordt in december 1941 de laatste overlaat, bij Beers, definitief dichtgemaakt (de andere ging al dicht in 1882). Maar vanwege de Duitse bezetting laat de herinrichting van het traversegebied met de nu echt overbodig geworden dwarsdijken nog even op zich wachten. In 1949 wordt de Groenendijk eindelijk definitief afgegraven door de Dienst Uitvoering Werken (DUW). De kosten: ruim 26.000 gulden, waarvan 20.000 aan arbeidsloon. Gemiddeld zijn wekelijks 20 arbeiders aan het werk voor een uurloon van 60 cent. Eind 1949 heft de Groenendijkcommissie, ook wel de Polder van Maasland genoemd, zichzelf op. Maar 75 jaar later, in 2024, is de locatie van de Groenendijk nog steeds zichtbaar en beleefbaar. Zeker wanneer je de moeite neemt om een sloot aan de Spaanse Steeg over te steken en een stukje te gaan wandelen in het groen- en waterrijke gebied dat na de afgraving overbleef. Bovendien herinnert een kunstwerk langs de Dorpenweg tussen Haren en Deursen-Dennenburg ons aan de eeuwenlange burenruzies om deze dijk.

Henk Buijks

Het kunstwerk van Joep van Lieshout langs de Dorpenweg (foto: Henk Buijks)

Wandelroute Groenendijk-Haren

De wandeltocht start in Haren en gaat na het verlaten van Haren over de Groene Dijk zoals deze dijk op topografische kaarten uit 1840 en ook later vermeld wordt.

www.klikprintenwandel.nl/wandelroutes/groene-dijk-tocht

Vervolgproject Vogelvlucht op Oeverwal Ravenstein

In het kader van het project Vogelvlucht op Oeverwal Ravenstein zijn we op dit moment in onze timmerwerkplaats 150 vleermuis-kasten aan het maken. Komend voorjaar worden deze bij de deelnemers in Ravenstein en omliggende kerkdorpen opgehangen. Ook 85 bonte vliegenvanger nestkasten worden vanuit dit project door onze timmerlieden gemaakt en daarna geplaatst.

Tonnie van Hooff

Vleermuizen

Vleermuizen zijn zoogdieren die dankzij een vlieghuid tussen hun vingers kunnen vliegen. In Nederland komen meer dan 20 vleermuissoorten voor. Ze voeden zich allemaal met insecten.

Alle Nederlandse vleermuissoorten zijn streng beschermd. Dit infoblad geeft informatie over het ophangen van nestkasten voor deze soort voor het project ErvenPlus om de erven 'biodiverser' in te richten.

Herkenning

Vleermuizen zijn 's nachts actief; rond de schemering vliegen ze uit om insecten te gaan vangen. Op dat moment kun je ze dus gemakkelijk waarnemen. Vleermuizen hebben niet zoals vogels veren, maar een vlieghuid tussen de voorpoten (met sterk verlengde vingers), romp, achterpoten en de staart. Ze kunnen vanwege deze bouw niet graven. Daarom zijn vleermuizen aangewezen op boomholten, gebouwen, grotten e.d. Doordat ze een gemakkelijk beweegbaar skelet hebben, kunnen ze door zeer nauwe kieren (tot 1 cm) kruipen. Regelmatig kunnen ze dan ook in huizen worden aangetroffen.

Leefwijze

De jaarcyclus verloopt bij vleermuizen in een vast patroon. Na hun winterslaap verplaatsen ze zich in het voorjaar naar de zomerverblijfplaatsen. De vrouwtjes verzamelen zich in zogeheten kraamkolonies. Deze bevinden zich in allerlei soorten holtes. Denk aan holle bomen of in gebouwen, bijvoorbeeld in spouwmuren, op (kerk)zolders en achter betimmering. Hier worden aan het begin van de zomer (juni) de jongen geboren, meestal slechts één per vrouwtje. Na 4 tot 6 weken zijn de jongen vliegvlug (omstreeks augustus) en valt de kolonie uiteen.

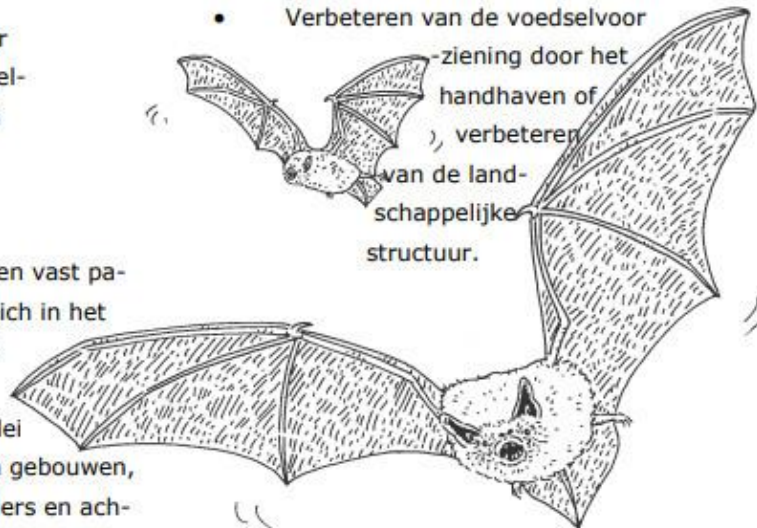
De mannetjes brengen de zomer alleen of in kleigroepjes door. De paartijd begint in de nazomer. De winterverblijfplaatsen worden later in het najaar weer opgezocht tegen de tijd dat er weinig insecten meer zijn.

Bij het jagen naar voedsel is de structuur van het landschap van belang. Vliegroutes volgen vaak zoveel mogelijk lijnvormige structuren zoals houtwallen, knotbomenrijen e.d. In de koele, vochtige winterverblijfplaatsen verblijven de vleermuizen tot het volgende voorjaar in een diepe rust. Plekken die hiervoor gebruikt worden zijn bijvoorbeeld ijskelders, spouwmuren en holle bomen.

Bescherming

Bescherming van vleermuizen heeft betrekking op:

- Handhaven of aanbrengen van holtes waarin de vleermuizen kunnen verblijven.
- Verbeteren van de voedselvoorziening door het handhaven of verbeteren van de landschappelijke structuur.

De Koornbeemd b.v.

Cultuur- en Civieltechnische werken

Langendonkweg 11b 5345 HR OSS

www.dekoornbeemd.nl

De jacht

Vleermuizen zijn de stille jagers op en rond het erf. In de schemering en in de nacht gaan zij op zoek naar vliegende prooien, die zij met echolocatie vinden. Muggen, motjes, nachtvlinders, kevers en vliegen vormen hun menu. Dagelijks vangen zij er honderden, wel tot een derde van hun eigen lichaamsgewicht.

Verblijfplaats

Vleermuizen maken alleen in de zomermaanden gebruik van vleermuiskasten, alleen of met een groepje soortgenoten. Buiten de zomermaanden trekken vleermuizen zich, liefst in elkaars gezelschap, terug in winterverblijven. In zachte winters gebruiken vleermuizen af en toe een kast als schuilplaats. Sommige soorten (zoals de Rosse Vleermuis en de Bosvleermuis) geven de voorkeur aan kasten in bomen. Andere soorten (waaronder de Watervleermuis en de Franjestaart) verkiezen hoog gehangen kasten in stallen of op zolders. Dwergvleermuizen en grootoorvleermuizen zijn minder kieskeurig; zij maken gebruik van kasten aan bomen en in gebouwen.

Nestkasten

Vleermuiskasten kunnen het beste op een zonnige plek, tegen de gevel of een boom, gehangen worden. Blijf uit de buurt van een straatlantaarn of lamp.

Hang het liefst enkele kasten bij elkaar. Wanneer kasten op zolders of in stallen gehangen worden, hang ze dan zo hoog mogelijk (minimaal 3 meter hoogte) tegen de gevel of op balken.

De vleermuiskasten hoeven in principe niet schoongemaakt worden. Wel moet de opening vrij gemaakt worden van eventuele spinnenwebben. Jaarlijks moet ook de deugdelijkheid van de kast en de ophanging gecontroleerd worden

Let op je eigen veiligheid bij het ophangen van nestkasten

IN GEUREN EN KLEUREN

BLOEMERIE 88

Zaltbommelseweg 18 / 5341 PD Oss / T 0412 636074 / E info@bloemerie88.nl
ONLINE BESTELLEN: WWW.BLOEMERIE88.NL

Fotocollage natuurwerkdag in Lithoijen

(foto's: Frans en Carla Heeren)

Natuurwethouder Dolf Warris en Frans Heeren

Een woord van welkom door Harry Peters (voorzitter)

Tonnie heeft natuurlijk ook nog iets te vertellen

Deze mannen zorgen voor een heerlijke lunch

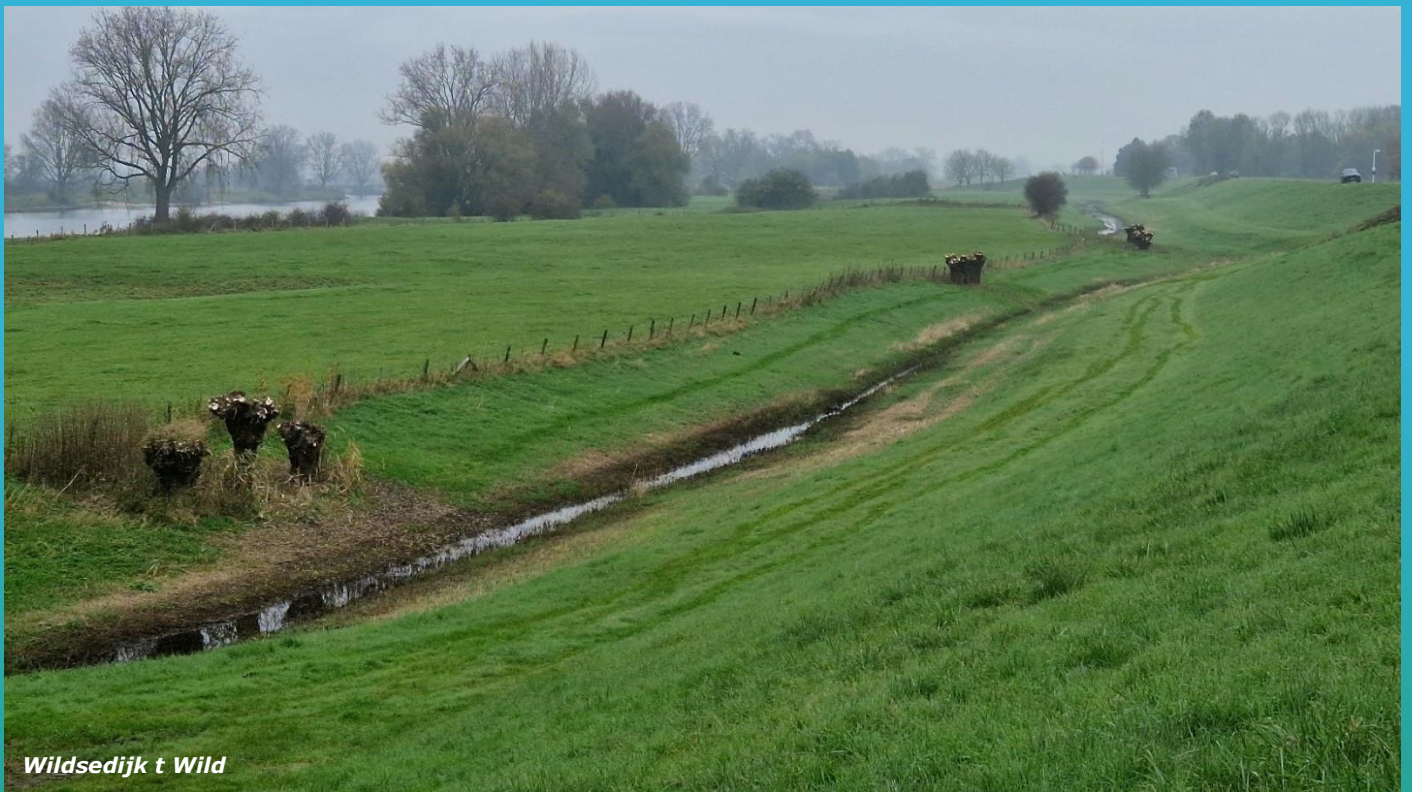

Er wordt natuurlijk ook nog hard gewerkt!

Wildsedijk t Wild

Ganzenven Ravenstein

Landerij VanTosse aardappelen rooien

Plantdagen Demen Dieden

Maasheggen snoeien in Keent

Werkzaamheden Landerij VanTosse

Bomen en struiken inkuilen op Landerij VanTosse voor o.a. Bos van Oss

Project Oeverloos plantdag Overlangel

Kort Nieuws

Wandel- en fiets- tochten met IVN- natuurgids eerste kwartaal 2025

Zondag 26 januari

Tuinvogelwandeling wijk Ussen
Vogels in tuin en park

10:00-12:00 uur

Vertrek: P. Amsteleindstraat
(sportpark RKS Margriet), Oss

Zondag 9 februari

Diersporenwandeling
Ossmeer

Wie slaapt 's winters en wie blijft wakker

10:00-12:00 uur

Vertrek: P. Ossmeer, Oss
Kom op de fiets!

Zondag 16 februari

Snertwandeling Herperduin

10:00-12:00 uur

Vertrek: P. Hoessenbosch

Zondag 9 maart

Vijf landschappen wandeling
Herperduin

10:00-12:00 uur

Vertrek: P. Bosweg, Koolwijk

Groen en divers erf met ErvenPlus4.0

Wil jij op jouw erf iets doen voor vogels, egels en insecten? Project ErvenPlus4.0 biedt kosteloos advies en maatregelen in de vorm van beplanting, nestkasten, graankruidentengsels en nog veel meer. Het project richt zich op de echte erfbewoners, zoals huis- mus, torenvalk, steenuil, vler- muizen en kleine zoogdieren, zoals egels en nog veel meer soorten die baat hebben bij een groen, divers en natuur- vriendelijk ingericht erf.

Een kundige 'erfscanner' komt langs om samen een plannetje te maken en de passende maatregelen te kiezen. Heb je interesse in een groen erf vol leven dat zingt, zoemt en bloeit, meld je dan aan! Alle erven in het buitengebied van deelnemende gemeentes komen in aanmerking, of dat nou particuliere woningen met wat grond of agrarische bedrijven zijn, zolang het beschikbare budget strekt. Aanmelden voor het project kan via de website.

www.brabantslandschap.nl/ervenplus

Vrijwillig Landschapsbeheer seizoen geopend

Het vrijwillige landschapsbe- heerseizoen is weer officieel geopend. Op zaterdag 12 oktober kwamen uit heel Brabant vrijwilligers samen om bij te praten over het komende sei- zoen. Deze keer waren we te gast bij de Schaapskooi in Schijndel en bij de vrijwilligers van NMC Schijndel.

De aanwezigen konden kiezen uit allerlei soorten buitenactivi- teiten. Zo werden er muizen- ruiters gemaakt, werd er ge- wandeld door de natte natuur- parel Wijboschbroek, konden de vrijwilligers een workshop onderhoud van poelen volgen, luisteren naar Bart van Ekken- donk over landschapsbeheer met schapen of een rondleiding volgen door het Heempark en de vleermuiskelder. Op een dag als deze wisselen de vrij- willigers onderling vele verha- len uit.

Bron: nieuwsbrief Brabants Landschap

Natuurboekenprijs 2024

Tijdens de live-uitzending van het NPO Radio 1-programma 'Vroege Vogels' is de eerste Natuurboekenprijs uitgereikt op landgoed de Horte in Dalf- sen. De winnaars van 2024 zijn: Caspar Janssen en Margot Holtman met het boek 'Aard van het beestje' dat is versche- nen bij uitgeverij Atlas Contact Een schatkist van de rijke Ne- derlandse natuur

Wat typeert de rivierdonder- pad, de kievit, de steenhommel en de kleine ijsvogelvlinder? Dat kun je eigenlijk pas echt goed beschrijven na zorgvul- dige beschouwing van het dier in zijn eigen habitat. Tien sei- zoenen reisde Caspar Janssen naar bos, heide, akker, berm, weiland, beek, rivier, kust, duin, moeras en zijn eigen Am- sterdamse balkon, en obser- veerde honderd verrassende, geliefde, maar ook onbekend- onbeminde beestjes in hun leefomgeving. Het levert in dit boek niet alleen een fascine- rende schatkist aan krioelende, vliegende, dribbelende en zoe- mende portretjes op, schitte- rend geïllustreerd door Margot Holtman, maar ook een groter verhaal over de staat van en onze omgang met het Neder- landse landschap.

Sierlijke verschijning in de winter

Toen de dagen korter werden, zag ik ze overal verschijnen, prachtige grote witte vogels. Soms alleen in de polder, soms met meerdere, opvliegend langs de Maasoever. Ik denk dat ie- dereen ze wel kent, de grote zilverreigers. Statisch, sneeuwwit, sierlijk in het broedseizoen met wapperende sierveren op de borst en rug en vliegend hebben ze een heel bedaarde vleugel- slag. Ook als ik deze keer de Hemelrijkse waard in loop zie ik meerdere exemplaren een beetje ingedoken met hun lange po- ten in het water staan.

Vroeger waren het vooral wintergasten, dan zag je ze naast onze vertrouwde blauwe reigers langs de sloten struinen en in waterrijke gebieden. Sinds een eerste broedgeval in 1977 in de Oostvaardersplassen verspreidt de soort zich langzaam als broedvogel, maar de laatste decennia worden het er meer en waren er afgelopen jaar ruim 500 broedparen. Met nog steeds de grootste kolonie in de Oostvaardersplassen met ruim 110 broedparen. Ze maken een nest van takken en riet op de grond in rietbedden, soms dicht bij elkaar. Die hebben we hier niet langs de Maas. Daarom is het fijn dat ze in de winter wel de i- terwaarden weten te vinden.

Dat de aantallen tegen de winter groter worden, komt vooral door de aanwas van jongen en de komst van wintergasten uit omliggende landen. Ze verzamelen zich in waterrijke gebieden. Hun aantallen lopen dan landelijk wel op tot 7.000 exemplaren. Ze staan ook bekend om hun gezamenlijke slaappleatsen, in de Biesbosch betreft het dan 500-1000 exemplaren. Zoveel zijn het er bij ons in de Hemelrijkse Waard niet. Maar ook hier ver- zamelen ze zich en heb ik al groepen van meer dan 20 exem- plaren gezien. Ze zoeken dan vaak een plek in de wilgen naast het water, daar zitten ze veilig voor eventuele predatoren. Het vinden van een slaappleats vereist wel wat doorzettingsver- mogen. De meeste vogels komen pas in de schemering aan en vertrekken alweer als het een klein beetje licht begint te wor- den.

Naast het feit dat het gewoon een prachtige verschijning is om naar te kijken, heeft de grote zilverreiger in verschillende cul- turen ook een diepere symbolische betekenis. Ze symboliseren zuiverheid, gratie en veerkracht. Zo inspireren zilverreigers een diepe verbinding met de natuur en het nastreven van har- monie, evenwicht en persoonlijke vrijheid. Of je in de symbo- liek gelooft of niet, dit zijn prachtige boodschappen die we in deze tijden goed kunnen gebruiken. Dus ik ben heel blij dat het er ieder jaar meer worden.

Lianne Schröder, Coördinator Natuurbeheer
Noordoost-Brabant en Rijk van Nijmegen

Grote zilverreigers (foto: Lianne Schröder)

LAAT DE NATUUR LEVEN.

Natuurmonumenten

Kijk hier wat jij kan doen >

Boer Spierings

Mens | Dier | Natuur

OPENINGSTIJDEN:

MAANDAG: 12:00 - 18:00

DI T/M DO: 9:00 - 18:00

VRIJDAG: 9:00 - 20:00

ZATERDAG: 9:00 - 17:00

BEKIJK ONZE
WEBSITE
VOOR UPDATES!

Oijenseweg 284 | 0412 450 459 | info@boerspierings.nl

MUIFEL

BROUWERIJ

Zin in een Muifelproeverij?

Bezoek ons nieuwe proeflokaal
op de Vikingenweg 5 in Oss.

Open op afspraak 06 - 4056 0581

www.muifelbrouwerij.nl

Weijen 77a 5388 HM Nistelrode
T. 0412- 61 10 04
E. info@vanliempdtuinenpark.nl

Tuin & Bosbouwmachines

Beregeningsmaterialen

Gereedschappen

Service & Reparatie

www.vanliempdtuinenpark.nl

Nu ook op
DONDERDAG

**ZOTTE
ZATERDAG
EXTRA*
KORTING
OP DIESEL/BENZINE/LPG**

(*Op basis van de DK brandstof adviesprijs.
Deze korting vervangt de huidige korting)

Servicestation de Kock, Full-service tankstation aan de voorzijde.
Self-service aan de achterzijde. 10L getankt, 2 euro korting op een
wasprogramma naar keuze.

HESCHEWEG 223 OSS

Bijzonder smaakvol!

Terwaenen 28
5341 DG Oss

@ossetrotse
Christian Chocolaterie Patisserie

Werkgroep Landschapsbeheer Oss

Werkdagen en mededelingen

Werkschema 2025

Januari

Zaterdag 4 Nieuwjaarsbijeenkomst!
Vrijdag 10, woensdag 15, vrijdag 24

Februari

Zaterdag 1, vrijdag 7, woensdag 12, vrijdag 21

Maart

Zaterdag 1, vrijdag 7, woensdag 12, vrijdag 21,
Vrijdag 28

Werktijden

De werktijd op de werkdagen is van 9.00-12.30 uur. Werklocatie en verzamelplaats worden tijdig per mail bekend gemaakt. Ook langere werktijden en extra werkdagen worden per mail doorgegeven.

Inlichtingen en aan- of afmeldingen

Inlichtingen en aan- of afmeldingen kunt u mailen naar Tonnie van Hooff: tvh@werkplaatsnlc.nl. U kunt hem ook bellen: 06-37456820 (ook tijdens de werkdagen).

Klusjesochtend

Iedere dinsdag klusjesochtend op onze Landschapswerf aan de Tolstraat 3, 5342 NH Oss tussen 9.00-12.00 uur. Telefoon 0412-474322.

Mutaties Vrijwilligersgroep

Nieuwe vrijwilligers

Ad van Dorst, Oss
Willie van Dorst, Oss
Bert van Heijnsbergen, Lith
Johan van Lent, Lithoijen
Gerry Lourenssen, Oss
Ton Quekel, Oss
Jeroen Raaijmakers, Oss
Thieu van Vucht, Heesch

Uitgeschreven

Anouk van Bree, Oss
Jan van Dijk, Oss
Walther Hoefnagel, Oss
Paul Janssen, Lith
Vincent Kluijtmans, Berghem
Jo van de Langenberg, Oss
Jade van der Linden, Oss
Tom van Schendel, Rosmalen

Actueel bestand

Groep Oss e.o.	125
Groep Kessel	17
Groep Lithoijen	19
Groep Maasdonk	26
Groep Arboretum	9
Totaal	196

Ad

Willie

Thieu

Vacature PR-vrijwilliger Landschapsbeheer Oss

Vind je het leuk om al het moois van Landschapsbeheer Oss over te brengen? Lijkt je het leuk om zoveel mogelijk mensen enthousiast te maken om te komen genieten en te komen werken in het Osse landschap?

Landschapsbeheer Oss is een vrijwilligersorganisatie die, in samenwerking met meerdere organisaties zoals gemeente Oss en provincie, zich inzet voor herstel en ontwikkeling van het Osse landschap.

We werken graag in de vele landschapselementen die de gemeente Oss rijk is, verbouwen lekkere streekproducten in Landerij VanTosse en onderhouden vele wandel- en fietsroutes.

Als PR-vrijwilliger heb je dus een prachtige taak: de beleving van en het werken in ons mooie landschap overbrengen!

Concreet denken we aan: het werven van nieuwe vrijwilligers, het vergaren van informatie over voor ons relevante onderwerpen, info verzamelen via nieuwsbrieven van externen, het bijhouden van onze website, het bijhouden van Facebook en het ontwikkelen van communicatiemiddelen als folders en artikeltjes voor (sociale) media.

Als PR-vrijwilliger ben je gesneden uit twee soorten hout:

- Je bent vooral een fan van de natuur en al het moois wat ieder seizoen voorbij komt.
- Jouw affiniteit ligt bij PR, communicatie en social media, dus je weet al ongeveer wat ervoor nodig is. Je vindt het daarnaast leuk om wat meer met en voor Landschapsbeheer Oss te doen.

Welk 'type hout' je ook bent, het is super als je ons al kent, maar dat hoeft natuurlijk niet. Een nieuwe, frisse blik in ons vrijwilligersteam is meer dan welkom!

Naast acht bestuursleden zijn ook ongeveer 150 vrijwilligers in meer of mindere mate actief. Interessant en leerzaam: als PR-vrijwilliger ben je automatisch ook het negende lid van het bestuur. We hebben ongeveer één vergadering per maand.

Ben je nieuwsgierig of wil je eerst meer weten? Bel of mail dan naar Harry PETERS voorzitter@landschapsbeheer-oss.nl

